

Становище

от проф. Ангел Валентинов Ангелов, дн

по „Конкурс за заемане на академичната длъжност "професор" по професионално направление 2.1. Филология (Английска литература - Средновековие и Ренесанс)” с кандидат доц. д-р Евгения Панчева

Доц. д-р Евгения Панчева представя 12 студии и статии, статии (с обем от 380 стандартни страници) в обща публикация с А. Личева и М. Янакиева, съставителство на сборник (съвместно с Б. Соколова), преводи, които включват две пиеси от Кристофър Марлоу, У. Шекспир „Поезия”.

Ще разделя становището си на:

1. Научни приноси.
2. Художественотворчески приноси.
3. Педагогически приноси.

1. Студиите и статиите, представени за конкурса, свидетелстват, че Евгения Панчева познава в подробности поетически, критически, философски съчинения, както и литературния живот на епохата от XIV до XVII в. Панчева създава мрежа от връзки между мотиви, теми, фрази, образи, събития от европейската античност, от Библията, от религиозната мисъл и литература на европейското Средновековие, от Ренесанса и Барока в английската литература. Задачата ѝ е да покаже как традицията бива усвоена и преобразувана в произведенията на Шекспир и на Марлоу. Творчеството на двамата автори е в центъра на изследователския ѝ и преводачески интерес. Теоретичният проблем, който Панчева обсъжда е: кое може да бъде определено като традиция?

Методиката, която Панчева прилага е интертекстуална, а концепцията ѝ е близка до деконструкцията. Методиката предполага да се установи „интертекстуалният обмен” на теми, ситуации, фрази, образи и т. н. между произведенията на основния анализиран автор (Шекспир) и предхождащи ги по време произведения, които формират потенциален хипотекст.

Несъмнено качество на кандидатката е способността ѝ да достига до проникателни изводи въз основа на внимателен и фин анализ на текстовете. На места умението се превръща във виртуозност. Последното особено важи за “‘Twould be too tedious to repeat”: Pericles and the Source”. Установявайки източниците, усвоени и преобразувани от Шекспир, Панчева анализира и самите източници като повествователна техника, образност, както и тяхната собствена задълженост към други източници. На внимателен анализ е подложено отношението между повествование и драматичност - как ролите на общуване оформят, („конструират”, както пише Панчева), повествователната истина в Шекспировия „Перикъл”, но също и в „Confessio amantis” на Гауър.

Евгения Панчева проявява траен интерес към отношението между субект и двойник, както и към начините, по които се тематизира любовта в английската ренесансова литература. На тези проблеми са посветени “Херметичната херменевтика и въпросът за Другия” (2001), “Sweet Cookham”: Emilia Lanier’s Landscape of Desire” (2004), “Stasis and Ecstasy: Bounds of the Sonnet Self” (2011). Панчева потвърждава всеки свои извод с цитат от съответното произведение, което ни дава възможност да преценим убедителността на направените изводи. Убедителността идва като резултат от изследването на нюансите в преживяванията на протагонистите, на субектите в произведенията. Анализите на Панчева свидетелстват за усвоеност, за близост с литературния и с исторически материал, която е впечатляваща. Опасността тук е дистанцията между анализиращ език и произведение да започне да се заличава, както понякога се случва, най-вече в “Stasis and Ecstasy: Bounds of the Sonnet Self”, в частта, посветена на Шекспировите сонети. На места мисълта на авторката преминава в цитати от произведенията в рамките на едно и също изречение.

Не само епохата на Ренесанса, но и интертекстуалната методика е близка на Панчева и тя я прилага с необходимата дисциплинираност. Анализът „напуска” пространството на текста само по изключение (напр., за да се спомене „ревностния протестант Спенсър” или че „Шекспир поне видимо не е ангажиран с религиозния дебат на своето време”). Драматични жизнени сцени биват изтълкувани като езикови конструкции. „... насилието в поемата е в голяма степен насилие над речта.” Става дума за поемата на Шекспир „Похищението на Лукреция” Или: „Темата за провала на речта, така характерна за *Сонетите*, тук се проявява като усещане за безкрайното търсене на знака.” (Двата цитата са от предговора към Шекспир „Поезия”.)

Методиката на Панчева предполага концепция за литературата като неиндивидуална дейност на езика, като хипертекст, в който се обменят текстови елементи. Онова, което по логиката на този подход, Панчева не е направила, е аналитично да изясни дали Шекспирият корпус е по-индивидуален или по-важен от други корпуси в необгледния хипертекст. Но от вниманието, което тя му отделя – изследователско и преводаческо, се разбира, че именно той е най-важният.

Неиндивидуалната нагласа е проведена в анализите и в преводите последователно. За да не остане, навярно, съмнения откъде води началото си тази нагласа, Панчева заявява, че преводът на поезия е парадоксално насилие над езика реципиент. (Уилям Шекспир, *Поезия*, София, 2006, с. 29). Това, съзнавано или не, е близко до твърдението на Р. О. Якобсон от 1923 г. за поезията като организирано насилие над езика. В същия предговор Панчева пише и за самоизличаването на преводача пред текста. Когато Панчева определя деконструкцията като „херметична ангажираност с писмото и текста” (статията Деконструкция в „От Платон до постмодернизма”, с. 464), питам се дали това не се отнася в същата степен за нея?

Смятам, че литературата съществува не заради езикови игри и хипо-, хипер- и интертекстови отношения, а заради въздействието ѝ върху поведението, ценностите, преживяванията на читателите, заради възможността да преживеем, без да сме изложени на опасност, сложността на човешкото присъствие в света. Именно различието в позициите ме подтиква да забележа, че анализите на Панчева са убедителни заради качество, което е трудно определяемо и което се нарича лична надареност. Това качество се проявява и в изследванията, и в преводите на Панчева.

Различен подход представят двата предговора към „Малтийският евреин” и към „Тамерлан Велики” от Марлоу. Те въвеждат читателя в религиозните и политически конфликти на епохата, с които литературата е свързана. Панчева съпоставя хоризонта на очакване, който са могли да имат зрителите, съвременници на Марлоу, с ценностния хоризонт на една съвременна публика. В предговора си към „Тамерлан Велики”, макар и съвсем кратко, Панчева обсъжда промените, които съвременната режисура, по политически и религиозни причини, може да извърши с текста на драмата. Предпочитанието ми е към подобен тип писане, който, дори и ако не заема определена позиция, все пак представя ценности и поведения, съвременни и исторически. За Панчева този начин на писане навярно не е напълно научен, затова се среща в работите ѝ само по изключение. Също така като изключение изглежда интересът ѝ към интернет във функцията му на посредник за разнообразните начини, по които могат да се четат и използват Шекспировите сонети „In the Eyes of All Posterity: Shakespeare’s Sonnets on the Intenet”. В тази малка работа Панчева показва какви възможности дава новото средство за възприемането на сонета - тя тематизира гледането и слушането на словото, промените по отношение на времето и на историчността, свързана с тази нова комуникативна среда.

2. Преводите, които Е. Панчева представя за конкурса са част от преподавателската ѝ и изследователска дейност. Сред тях са както преводи на вече превеждани на български, така и на непревеждани досега

произведения. Според Панчева преводът следва да е процес, постоянно умножаване на преводаческите актове. Самата тя е поела риска да представи недраматическата поезия на Шекспир в двуезично издание, така че читателите, сред тях и колегите преводачи, да могат да съпоставят преводите с оригиналите. Смятам, че преводите на Панчева обогатяват българския език като синтаксис и образност.

3. Към педагогически приноси на кандидатката отнасям участието ѝ в учебното пособие „Теория на литературата: от Платон до постмодернизма” в съавторство с А. Личева и М. Янакиева. Участието на авторките е ясно разграничимо, тъй като сборникът се състои от отделни глави с еднолично авторство. На Евгения Панчева принадлежат 17 глави с обем от 380 стандартни страници. Главите са посветени на отделни школи в историята на литературознанието или на философски учения, въздействали върху теоретични концепции за литературата. Панчева излага основните положения на концепциите, както и понятията с яснота, съответстваща на педагогическата насоченост на книгата. Тя е усвоила и представила по достъпен начин огромен материал. Главата, посветена на литературната рефлексия през Ренесанса, може да служи и като въведение в мисленето на тази епоха. Целият сборник „Теория на литературата: от Платон до постмодернизма”, в този смисъл и частта на Панчева, е приносен за усвояването на теорията на литературата у нас. Смятам за недостатък обаче това, че Панчева не поставила философските учения на М. Фуко, Ж. Делюз, Ед. Хусерл в отношение към начина, по който те са въздействали върху теоретичната рефлексия за литературата.

Доц. Панчева е била ръководител на много дипломант(к)и, както и на двама докторанти, единият от които успешно е защитил в 2010. Тя също така има участия в много проекти.

Заклучение:

Четейки работите на кандидатката изпитвам удоволствие от огромното и добре организирано знание, с което тя си служи и което не се ограничава до

(литературата на) английския Ренесанс. Поради приносния характер на представените изследователски, преводачески и педагогически трудове предлагам с убеденост доц. д-р Евгения Панчева да заеме академичната длъжност "професор" по професионално направление 2.1. Филология (Английска литература - Средновековие и Ренесанс).

10. XI. 2011

